Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU MÄÄRUS (kolmas koda)

12. juuli 2012*

Eelotsusetaotlus — Kodukorra artikli 92 lõige 1 — Hagi, mille on esitanud massimõrvade ohvrid liikmesriigi vastu, kes on vastutav oma relvajõudude toime pandud tegude eest sõja ajal — Euroopa Liidu põhiõiguste harta — Ilmne Euroopa Kohtu pädevuse puudumine

Kohtuasjas C-466/11,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Tribunale ordinario di Brescia (Itaalia) 25. juuli 2011. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 9. septembril 2011, menetluses

**Gennaro Currà jt**

*versus*

**Bundesrepublik Deutschland,**

menetluses osales:

**Repubblica italiana,**

EUROOPA KOHUS (kolmas koda),

koosseisus: koja esimees K. Lenaerts, kohtunikud J. Malenovský (ettekandja), E. Juhász, T. von Danwitz ja D. Šváby,

kohtujurist: E. Sharpston,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

olles ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on andnud järgmise

**määruse**

1 Eelotsusetaotlus puudutab EL lepingu ja EL toimimise lepingu ning Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklite 17, 47 ja 52 (edaspidi „harta”) tõlgendamist.

2 See taotlus on esitatud Itaalia kodanike ja Saksamaa Liitvabariigi vahelises vaidluses seoses nõudega hüvitada kahju, mis tekitati nimetatud isikutele või nende õiguseellastele asumisele saatmisega Teise maailmasõja ajal.

* Kohtumenetluse keel: itaalia.

## Õiguslik raamistik

3 23. mai 1969. aasta rahvusvaheliste lepingute õiguse Viini konventsiooni artikkel 28 näeb ette:

„Kui lepingust või muul viisil ei ilmne muu kavatsus, ei ole lepingu sätted osalisriikidele kohustuslikud toimingu või asjaolu suhtes, mis leidis aset enne lepingu nimetatud osalisriigi suhtes jõustumise kuupäeva, või olukorra suhtes, mis lakkas olemast enne seda kuupäeva."

## Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

4 Corte suprema di cassazione leidis oma 6. novembri 2003. aasta otsuses Ferrini, mis kuulutati 11. märtsil 2004, et Itaalia kodanik võib esitada Itaalia kohtus Saksamaa Liitvabariigi vastu kahju hüvitamise hagi tema asumisele saatmisega tekitatud kahju hüvitamiseks, sest Itaalia kodaniku suhtes toimepandud kuritegude raskust arvestades ei saa Saksamaa Liitvabariik tugineda tal rahvusvahelise õiguse kohaselt olevale kohtulikule puutumatusele.

5 Selle kohtuotsuse järel pöördusid põhikohtuasja hagejad Tribunale ordinario di Brescia poole, et saada Saksamaa Liitvabariigilt nende endi või nende õiguseellaste sunnitööle rakendamise ja asumisele saatmise eest õiglast hüvitist.

6 23. detsembril 2008 esitas Saksamaa Liitvabariik Rahvusvahelisele Kohtule Itaalia Vabariigi vastu kaebuse põhjendusega, et Itaalia Vabariik eirab rahvusvahelise õiguse põhimõtet riikide kohtuliku puutumatuse kohta.

7 Enne Rahvusvahelise Kohtu otsuse langetamist võttis Itaalia Vabariik 23. juunil 2010 vastu seaduse nr 98/2010 välisriikide puutumatust Itaalia kohtutes ja Itaalia kodanikke välisriigis esindavate organite valimist käsitlevate kiireloomuliste meetmete kohta (*GURI*, nr 147, 26.6.2010), millega peatati Saksamaa Liitvabariigi suhtes tehtud süüdimõistvate kohtulahendite täitmine, kusjuures see abinõu pidi kaotama kehtivuse alates Rahvusvahelise Kohtu otsuse avaldamisest.

8 Rahvusvahelist konteksti ja eespool nimetatud seaduse vastuvõtmist arvesse võttes leidsid põhikohtuasja hagejad, et Saksa ja Itaalia kohtud on rikkunud rahvusvahelisi norme, mis tagavad Itaalia kodanikele nende õiguste kasutamise, eelkõige harta artikleid 17 ja 47, ning palusid Tribunale ordinario di Brescial asjas Euroopa Kohtusse pöörduda.

9 Saksamaa Liitvabariik leiab, et tal on rahvusvahelise õiguse alusel kohtulik puutumatus, mis on leidnud kinnitust mitmes liikmesriigis, mitmes Euroopa Inimõiguste Kohtu otsuses ning ka riikide ja nende vara kohtuliku puutumatuse ÜRO konventsioonis, mille ÜRO peaassamblee võttis vastu 2. detsembril 2004. Ta lisab, et hagi on vastuvõetamatu, kuna Itaalia Vabariik loobus 1947. aasta rahulepinguga kõikidest kahju hüvitamise nõuetest Saksamaa Liitvabariigi vastu.

10 Eelotsusetaotluse esitanud kohus, kes leiab, et põhikohtuasja hagejate nõue tuleb rahuldada, märgib, et eelotsusetaotlus käsitleb puutumatusele tuginemise küsimust seoses liidu õigusega, s.o Lissaboni lepingu ja hartaga. Kohus lisab, et taotletud tõlgendus annab talle kaht liikmesriiki käsitlevas osas võimaluse Saksamaa Liitvabariigi puutumatuse küsimus lahendada.

11 Neil asjaoludel otsustas Tribunale ordinario di Brescia menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas võttes arvesse Saksamaa Liitvabariigi rahvusvahelisi kohustusi (27. veebruaril 1953 Londonis sõlmitud konventsiooni Saksamaa välisvõlgade kohta artikkel 2 ja artikli 5 lõige 2 […]), on väidetav privileeg, mille kohaselt tal on kohtuasja faktiliste asjaolude puhul Itaalia tsiviilkohtu suhtes puutumatus - millele Saksamaa ei saa enam tugineda alates 11. märtsist 2004 ([eespool viidatud

Corte suprema di cassazione] kohtuotsus Ferrini) - ning (Itaalia valitsusega 18. novembril 2008 Triestes sõlmitud) kokkulepe algatada Rahvusvahelises Kohtus kohtuasi (nr 143/2008 General list) koos vastava Itaalia seadusega nr 98/2010, mis muudab täidetamatuks tõsiste inimsusevastaste kuritegude kohta tehtud Itaalia kohtuotsused, vastuolus [ELL] artikliga 6 ning [harta] artiklitega 17, 47 ja 52?

2. Kas 22. mai 1910. aasta seaduse Reichi vastutuse kohta riigiteenistujate eest artikli 7 kohaldamine (BGH, 26. juuni 2003. aasta kohtuotsus III ZR 245/98 [ja] Bundensverfassungsgerichti 15. veebruari 2006. aasta kohtuotsus 2 Bvr 1476/03) sõjakuritegude ja inimsusevastaste kuritegude suhtes, millega välistatakse liidu kodanike õigus saada Saksamaa Liitvabariigilt hüvitist - rikkudes nii konventsiooni Saksamaa välisvõlgade kohta artiklit 2 - kahjustas hagejatel [harta] artiklite 17 ja 47 alusel olevaid õigusi kuni 11. märtsini 2004 (mil tehti [eespool viidatud Corte suprema di cassazione] kohtuotsus Ferrini) ning [kas] seepärast on aegumistähtajale tuginemine vastuolus ühenduse kohustuste ning täpsemalt [ELL] artikliga 3 ja artikli 4 lõike 3 viimase lõiguga ja põhimõttega *non conceditur contra venire factum proprio*?

3. Kas Saksamaa Liitvabariigi vastuväide, mille kohaselt tal on kohtulik puutumatus, on vastuolus [ELL] artikli 4 lõike 3 viimase lõigu ja artikliga 21, sest välistatakse vastustajal ühiste liidu õiguse põhimõtete alusel ([ELTL] artikkel 340) lasuv tsiviilvastutus teise liikmesriigi kodanike suhtes toime pandud rahvusvahelise õiguse (orjastamise ja sunnitöö keeld) rikkumise eest?”

**Euroopa Kohtu pädevus**

12 Euroopa Kohtu kodukorra artikli 92 lõige 1 ja artikli 103 lõige 1 sätestavad, et kui Euroopa Kohus ei ole ilmselgelt pädev eelotsusetaotlust lahendama, võib Euroopa Kohus pärast kohtujuristi ärakuulamist ja ilma menetlust jätkamata lahendada kohtuasja põhistatud määrusega.

13 Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib oma küsimustes sisuliselt teada, kas vastuväide rahvusvahelisest õigusest tuleneva kohtuliku puutumatuse olemasolu kohta, millele Saksamaa Liitvabariik Itaalia kohtutes tugineb – sellisena, nagu ta seda oma siseriiklikus õiguses põhikohtuasja asjaoludele kohaldab – ning seadus nr 98/2010, on vastuolus ELL artikliga 3, artikli 4 lõikega 3 ja artikliga 6, ELTL artikliga 340 ning harta artiklitega 17, 42 ja 52.

14 Kõigepealt tuleb meenutada, et tulenevalt ELL artikli 5 lõikest 2 tegutseb Euroopa Liit aluslepingutes seatud eesmärkide saavutamiseks üksnes talle liikmesriikide poolt aluslepingutega antud pädevuse piires ning et pädevus, mida aluslepingutega ei ole liidule antud, kuulub liikmesriikidele.

15 Lisaks tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast, et ELTL artikli 267 kohases eelotsusemenetluses võib Euroopa Kohus tõlgendada liidu õigust ainult liidule antud pädevuse piirides (vt 5. oktoobri 2010. aasta otsus kohtuasjas C-400/10 PPU: McB, EKL 2010, lk I-8965, punkt 51, ning 14. detsembri 2011. aasta määrus liidetud kohtuasjades C-483/11 ja C-484/11: Boncea jt ja Budan, punkt 32). Täpsemalt öeldes ei ole Euroopa Kohus pädev ELTL artikli 267 alusel tõlgendama rahvusvahelise õiguse sätteid, mis on liikmesriikidele siduvad väljaspool liidu õiguse raamistikku (27. novembri 1973. aasta otsus kohtuasjas C-130/73: Vandeweghe jt, EKL 1973, lk 1329, punkt 2).

16 Käesoleval juhul on põhikohtuasjas kõne all ühe liikmesriigi kodanike poolt teise liikmesriigi vastu esitatud kahju hüvitamise nõue tegude eest, mis leidsid aset Teise maailmasõja ajal, seega enne Euroopa ühenduste loomist.

17 Eelotsusetaotluse esitanud kohus ei viita ühelegi asjaolule, mis tõendaks, et Euroopa Kohus on *ratione materiae* pädev. Ta palub Euroopa Kohtul esiteks teha otsuse selle kohta, kuidas tõlgendada riikide puutumatust käsitlevat rahvusvahelise õiguse üldpõhimõtet ja Saksamaa välisvõlga puudutavat

konventsiooni, mille osapool liit ei ole, ning teiseks tuvastada, kas mõlema liikmesriigi õigus ja tegevus on antud tõlgendust arvestades EL lepingu ja EL toimimise lepingu ning harta erinevate sätetega kooskõlas.

18 Vastab tõele, et liidu pädevuse teostamisel tuleb järgida rahvusvahelist õigust (vt analoogia alusel 24. novembri 1992. aasta otsus kohtuasjas C-286/90: Poulsen ja Diva Navigation, EKL 1992, lk I-6019, punkt 9, ning 21. detsembri 2011. aasta otsus kohtuasjas C-366/10: Air Transport Association of America jt, EKL 2011, lk I-13755, punkt 123). Seega on Euroopa Kohtul kohustus rahvusvahelist õigust kohaldada ja tal võib olla tarvis mõnda rahvusvahelist õigusnormi tõlgendada, kuid ta saab seda teha ainult liikmesriikide poolt liidule antud pädevuse raames.

19 Samas ei osuta miski sellele, et põhikohtuasjas käsitletav olukord võiks kuuluda liidu õiguse kohaldamisalasse ega seega ka nende rahvusvaheliste õigusnormide kohaldamisalasse, mis liidu õiguse tõlgendamist mõjutavad. Järelikult ei ole Euroopa Kohus pädev tõlgendama ja kohaldama neid rahvusvahelisi õigusnorme, mida eelotsusetaotluse esitanud kohus kavatseb kõnealuses olukorras kohaldada.

20 Euroopa Kohus märgib siinkohal muu hulgas, et mis puudutab riikide puutumatuse põhimõtte tõlgendamist ja kohaldamist, kui ühe riigi kodanikud esitavad teise riigi vastu kahju hüvitamise nõude Teise maailmasõja ajal leidnud tegude eest, siis selles küsimuses pöördusid mõlemad kohtuasjas kõne all olevad liikmesriigid Rahvusvahelise Kohtu poole, ilma et nad oleksid vaidlustanud selle kohtu pädevust. Rahvusvaheline Kohus tunnistas end pädevaks kohtuks ja tegi asjas sisulise otsuse 3. veebruaril 2012.

21 Kõigest eeltoodust tuleneb, et Euroopa Kohus ei ole ilmselgelt *ratione materiae* pädev eelotsuse küsimustele vastama.

22 Isegi kui oletada, et liit võiks tõlgendada rahvusvahelisi õigusnorme, mida eelotsusetaotluse esitanud kohus on välja pakkunud, siis tuleneb liidu institutsioonidele siduva ja rahvusvahelise tavaõiguse normina liidu õiguskorda kuuluva rahvusvaheliste lepingute õiguse Viini konventsiooni artiklist 28 (vt analoogia alusel 25. veebruari 2010. aasta otsus kohtuasjas C-386/08; Brita, EKL 2010, lk I-1289, punkt 42), et kui asjaomases lepingus ei ole väljendatud teistsugust kavatsust, ei ole lepingu sätted osalisriikidele kohustuslikud toimingu või asjaolu suhtes, mis leidis aset enne lepingu jõustumise kuupäeva.

23 Aluslepingutest ei nähtu aga mingil viisil teistsugust kavatsust, mille alusel saaks liidu pädevust laiendada enne liidu loomist toimunud asjaoludele, nagu on kõne all põhikohtuasjas.

24 Järelikult ei ole Euroopa Kohus ilmselgelt *ratione materiae* pädev eelotsuse küsimustele vastama.

25 Konkreetsemalt nende harta artiklite kohta, mille tõlgendamist eelotsusetaotluse esitanud kohus taotleb, piisab meenutusest, et harta artikli 51 lõike 1 kohaselt on harta sätted liikmesriikidele ette nähtud üksnes liidu õiguse kohaldamise korral. Lisaks näeb sama artikli lõige 2 ette, et harta ei laienda liidu õiguse reguleerimisala kaugemale liidu pädevusest, ei lisa liidule uusi pädevusvaldkondi ja ülesandeid ega muuda aluslepingutes määratletud pädevust ja ülesandeid. Seega peab Euroopa Kohus liidu õigust harta seisukohast tõlgendama liidule antud pädevuse piirides (15. novembri 2011. aasta otsus kohtuasjas C-256/11: Dereci jt, EKL 2011, lk I-11315, punkt 71 ja seal viidatud kohtupraktika).

26 Kuna põhikohtuasjas käsitletav olukord ei kuulu liidu õiguse kohaldamisalasse ja Euroopa Kohtul puudub seega pädevus, ei saa harta osutatud sätted iseenesest anda uut pädevust.

27 Neil asjaoludel tuleb sedastada, et Euroopa Kohus ei ole ilmselgelt pädev Tribunale ordinario di Brescia esitatud eelotsusetaotlust lahendama.

**Kohtukulud**

28 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kolmas koda) määrab:

**Euroopa Liidu Kohus ei ole ilmselgelt pädev Tribunale ordinario di Brescia (Itaalia) esitatud eelotsusetaotlust lahendama.**

Allkirjad